

Szenes Zoltán

Kölcsönös érdek. A Társaság együttműködése a honvédelmi szférával

10.17047/HADTUD.2016.26.1-2.100

A Magyar Hadtudományi Társaság¹ (MHTT) 1990. évi megalakuláskor a védelmi képesség fenntartását és fejlesztését választotta misszióul, amit a hadtudomány és a biztonság szélesebb összefüggéseivel foglalkozó kutatók, szakértők, oktatók és érdeklődők összefogásával kíván elérni. A közhasznú, civil szervezetként működő Társaság tevékenysége – alapszabályában vállaltan – négy pilléren nyugszik:

- (1) hadtudományi és biztonságpolitikai kutatások (think tank funkció),
- (2) a hadtudomány ügyéért tenni kívánók összefogása (integrációs funkció),
- (3) a tudományos eredmények elterjesztése (disszeminációs funkció),
- (4) és hadtudomány-történeti hagyományok megőrzése (tradíció-ápoló funkció).²

Írásomban elsősorban azt vizsgálom, hogyan alakultak a Társaság kapcsolatai a honvédelmi szférával (Honvéd Vezérkar, Honvédelmi Minisztérium, honvédelmi kutatóhelyek); miképpen formálódott a *hatalom* és a *tudományos civil szervezet* viszonya, kapcsolatrendszer; milyen módon hatottak ezek a Társaság életére.

Ennek a kapcsolatrendszernek a feltárását a Társaság jövőjével foglalkozó, 2010-ben létrehozott Stratégiai Bizottság is fontosnak tartotta, hiszen a működéssel kapcsolatos problémák egy része ebből a viszonyrendszerből származik. Öt évvel ezelőtt a felülvizsgálók így fogalmaztak: „Különösen fájó a Társaság számára a szakosztályok és szakmailag illetékes honvédelmi szervezetek közötti korábbi kapcsolatok legtöbb területen való leépülése. Következménye a gyakorlat és a tudományos vizsgálódás, kutatás elkülönülésének, a tudományos munkában igényelt információhiány elkerülésének, gyakran lebecsülésének, és a szakmai szervezetektől biztosított anyagi, szervezés-támogatás csökkenése.”³

A Társaság és a honvédelmi szféra kapcsolatrendszerét azonban a bizottság sem térképezte fel, a felmérés az óta sem valósult meg. Pedig fontos lenne az áttekintés, különben a megállapítás alapján úgy tűnik, hogy mindezért elsősorban az MHTT

1 A Magyar Hadtudományi Társaságot 1990. december 2-án jegyezte be jogi személyként a Fővárosi Bíróság (Pk.64401/1. sz)

2 A szélesebb funkcióból fakad, hogy a Társaság létszáma (537 fő) meghaladja az MTA hadtudományi köztestülethez tartozó szakértők számát, de feltételezhető, hogy a kutatási terület szerinti megoszlásuk hasonló a minősített kutatók körében végzett vizsgálatok eredményeihez. Vö: Munk Sándor: Hadtudományi kutatók és kutatási területeik. 1. rész: A hadtudomány részterületeinek empirikus vizsgálata. Hadtudomány, 2015/1–2. 8–11. o.

3 Holló József, Pataki Iván, Turák János, Várhegyi István: A Stratégiai Felmérő Bizottság jelentése. MHTT, 2010. 10. o. http://mhtt.eu/office/MHTT_bizottsagi_felmeres_jelentese_2010_marcus.pdf (2015. október 20.)

felelős. Pedig nem így van, a HM és Társaság közötti együttműködés kétirányú utca: ideális esetben mindkét félnek kötelezettségei vannak, ha az ország javára a legtöbbet akarják kihozni a kapcsolatrendszerből. Tehát ez kölcsönös érdek, aminek érvényesítése mindkét fél felelőssége. A társaság eredményeinek alkalmazásával a tárca jobb döntéseket tud hozni, megalapozottabb szakpolitikát folytathat, jobb civil kommunikációt tudna szervezni a honvédelem ügyének.⁴ Ma a Társaság a *think-tank* (javaslattevő, problémamegoldó, kiegészítő) funkcióban számos módon tudná erősíteni a minisztériumot (például a döntéshozatal javítása, honvédelmi témák társadalmi vitákban való bevonása, információ-megosztás, közvélemény-formálás, a média információkkal való ellátása, a tárca versenyképességének javítása stb.).

Ma a szakirodalom igen gazdag a tekintetben, hogy mire lehetne okosan felhasználni a társaság-típusú civil szervezeteket.⁵ Mindezt azonban tudni, érteni és alkalmazni kell, különben az együttműködés eredményessége csökken. A Társaság felelőssége szintén e fontos elméleti tanítások megértésében, alkalmazásában, és az állandó kezdeményezésben van. Ez nem könnyű, hiszen az elmúlt hat évben a kooperációs feltételek tovább romlottak. A tárca megszüntette a HM Oktatási és Tudományos Tanácsot (megjegyzendő, hogy a Belügyminisztérium pedig ugyanekkor létrehozta a Belügyi Tudományos Tanácsot),⁶ de nem hozott létre semmilyen „helyettesítő” szervezetet. Elmaradt a miniszteri tudományszervezési irányelvek kiadása, nem újították meg a HM–MTA együttműködést,⁷ felfüggesztették (több más díjjal együtt) a kiemelkedő tudományos munka végzéséért járó Zrínyi Díj kiadását. A tudományos munka irányítása a tárcon belül tovább „hullámozott”, a HM Humánpolitikai Főosztálytól átkerült a kabinetfőnökhöz.⁸ A Társaságot, mint civil szervezetet ugyanekkor odasorolták a társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkársághoz, amely 2016 elején megszűnt. Az elmúlt évek HM átszervezései következtében csökkent a honvédelmi kutatóhelyek száma, jelenleg már csak hat működik.⁹ Nem szerepel már a HM kutatóhelyek között az NKE Hadtudományi és Honvéd Tisztképző Kara (HHK), sem pedig a Stratégiai és Védelmi Kutató Központ (SVKK), hiszen

4 Ezt a funkciót fontosnak tartja a HM Honvéd Vezérkar is. Vö. Orosz Zoltán: 25 éves a Magyar Hadtudományi Társaság. *Hadtudomány*, 2015/3–4. 4. o.

5 Lásd például Anna Longhini: The role and influence of think tanks on the policy-making process in Europe. https://www.academia.edu/3068308/The_role_and_the_influence_of_think_tanks_on_the_policy-making_process_in_Europe (2015. november 10.)

6 <http://www.bm-tt.hu/> (2015. október 10.)

7 Az új tárcavezetés napirendre tűzte az együttműködési megállapodás aláírását, amelyet az MTA Hadtudományi Bizottsága kezdeményezett

8 HM Szervezeti és Működési Szabályzat, 24. o. 5. j. (Hatályos: 2014. augusztus 1-től) http://www.kormany.hu/download/b/21/30000/HM_SZMSZ%20_20140801.pdf (2015. október 11.)

9 Hadtörténelmi Intézet és Múzeum (1918), Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat (2012), MH Összhaderőnemi Parancsnokság (2008), MH Geoinformációs Szolgálat (1995), MH Egészségügyi Központ (EK) Védelem-egészségügyi Laboratóriumi Intézet (2011), HVK Tudományos Kutatóhely (2013). 2009-től Budapesten működik a NATO Katona-egészségügyi Kiválósági Központ, amely együttműködik az MH EK-al. Orosz Zoltán: A Magyar Honvédség kutatóhelyeinél folyó tudományos tevékenység 2014–2015-ben. *Hadtudományi Szemle*, VIII. évf. 2015. 4. szám 178. o. http://uni-nke.hu/uploads/media_items/hadtudományi-szemle-2015-4_-szam-2.original.pdf (2016. február 28.)

mindkét szervezeti egység már a „független” Nemzeti Közszerológiai Egyetemhez tartozik. (Ez nem jelenti ugyan azt, hogy az egyetemi kutatóhelyek nem foglalkozhatnak HM/MH érdekű kutatásokkal, de a kutatási feladatokat már csak indirekten vagy kiszervezett módon lehet kiadni.)

A változásokban az egyetemen üde színt adott, hogy a HVK elkezdte erősíteni tudomány-befolyásolási pozícióját: önálló kutatóhelyet hozott létre (HVK Tudományos Kutatóhely); több, nagy lélegzetű munka (Katonai Helyesírási Szótár [2013], Katonai Terminológiai Szótár [2015], Afrikai terrorista- és szakadár szervezetek [2015], Az Iszlám Állam – Terrorizmus 2.0 [2016]) megjelenését támogatta.

Bár a kézikönyvek elkészítésében MHTT-tagok is részt vettek, azonban a kiadványok mégiscsak a HVK Tudományos Kutatóhelyet (HVK TK) dicsérik. Nagyon kell vigyázni a jövőben arra, hogy HVK TK és az MHTT között ne kompetitív, hanem kooperatív viszony alakuljon ki, és oda kell elsősorban összpontosítani az erőforrásokat, ahol azok a hadtudomány és honvédelem szempontjából legjobban hasznosulnak.

Az MHTT és a HM közötti kapcsolatok értékelésében természetesen szubjektív leszek (részletes felmérést nem végeztem), de azon kevesek közé tartozom, aki alapító tagként, a társaság „kemény magja” részeként fontos vezetői funkciókból is „látta” a hadtudománnyal foglalkozó tudós testületet. Az MH hadtáp csoportfőnökeként vezettem a Logisztikai Szakosztályt, forrásokkal is támogattam az alakuló szervezetet. Szerkesztői bizottsági tagként részt vettem a Hadtudomány című folyóirat elindításában, szerkesztői bizottsági tagként (logisztika) közreműködtem a Társaság legnagyobb lélegzetű vállalkozásában, a Hadtudományi Lexikon megalkotásában. HM Oktatási és Tudományszervezési Főosztály főosztályvezetőjeként kiszélesedtek lehetőségeim, hiszen felelős voltam a tárca tudománypolitikájáért is. Valamennyi akkori eredménynek (HM–MTA együttműködés, hosszú távú kutatási célok, pályázatok hirdetése stb.) a Társaság is hasznélvezője volt, hiszen mindig figyelemmel voltunk a szervezet céljaira és érdekeire. Ezen kívül számos módon direktben tudtam segíteni a Társaság tevékenységét (éves konferenciák, kiadványok átvállalása stb.), ami jól jött a megújuló közösségnek.

A Honvéd Vezérkar főnökeként pedig megpróbáltam „megrendelőként” fellépni, illetve több forrást kiharcolni a Társaság részére. Ekkor láttam, hogy mennyire fontos a szervezet think-tank funkciója, milyen sok függ a minisztériumi vezetés szándékaitól, a Társasághoz fűződő személyes kapcsolatoktól, érzelmi viszonytól, illetve a szervezeten belüli, vagy a hadtudományi kutatási területen működő aktorok magatartásától, együttműködő vagy károsan versengő felfogásától és attitűdjétől.

Itt be kell hoznom a gondolatmenetembe egy realista elméleti elemet: a hasznoságot. A HM szempontjából ugyanis az MHTT csak „egy” civil szervezet. A vezérkar (amelynek alapítványa ma is támogatja a társaságot) a 90-es években (az oktatással együtt) elveszítette a hadtudomány feletti irányítást és felügyeletet, a tudomány-irányítási hatáskör átkerült a HM közigazgatási hivatalhoz. Elmúltak azok az idők, amikor az MH-n belüli tudományos munka (megjegyzendő, hogy szovjet minta alapján) szabályozott, hierarchikusan felépített, parancsnoki követelményként elvárt, tudományos csoportok és tanácsok hálózatával támogatott keretek működött. Azóta a társaságnak egy állandóan változó biztonságpolitikai és katonai környezethez, intézményi és irányítási rendszerhez kellett alkalmazkodnia.

MHTT mint benchmark

Az MHTT a HVK „gyermekként” jött létre. Létrehozását sokan támogatták, szervezője a HVK Tudományos Osztály volt, a kezdeményezést az akkori tárcavezetés is támogatta. Az idea az volt, hogy a szovjet rendszerrel (Varsói Szerződés, orosz hadtudomány) való szakítás után létre kell hozni a nemzeti katonai gondolkodást, az önálló katonai védelemre épülő biztonság- és védelempolitikai kutatást folytató, a Honvédelmi Minisztériumtól és a Magyar Honvédség Parancsnokságától „független” szervezetet.

Ez akkor nemcsak katonai kezdeményezés volt, az első demokratikus kormány politikai szinten támogatta a civil szervezetek létrehozását, amelyre a demokratizálás politikai folyamata jegyében került sor. Abban az időben jött létre a HM a Stratégiai és Védelmi Kutató Intézet, alakult meg a Biztonsági és Honvédelmi Kutatások Központja (BHKK), illetve a TIT Hadtudományi és Biztonságpolitikai Egyesülete (HABE). Emlékszem a társasági alakuló ülésre, hogy a lelkesedés óriási volt. Hamar szembesültünk azzal is, hogy az építkezéshez szükség van a nyugati (NATO) ismeretek elsajátítására is, mert a kormány és az országgyűlés gyorsan megfogalmazta az euroatlanti csatlakozási célokat.

Szerencsés volt a Társaság megalakulásának időpontja humánpolitikai szempontból is. A rendszerváltozás után, valamint a haderő-csökkentés miatt sok hadtudós és katonai szakíró került nyugdíjba, akik közül számosan (köztük magas rendfokozatú tábornokok is) aktívan vállalták a Társaság céljait és dolgoztak azokért.

A szervezet infrastruktúráját a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, majd jogutódjai (jelenleg a Zrínyi Laktanya és Campus) biztosította, amely jól működött, és a turbulens változások ellenére, megfelelően működik ma is. A társaság vezetése tárgyalásokat folytat az MH vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandárral az elhelyezési működés és támogatás legitímálására.

A Társaság megalakulása és fejlődése sikerként értékelhető, hiszen hasonló építkezés nyomait látjuk itthon és külföldön is. Ha megvizsgáljuk például a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) egy évtizede történő megalakulását, akkor számos hasonlóságot, copy elemet fedezhetünk fel. A rendőröket tömörítő szervezetnek az MHTT-vel azonos rendeltetése, feladatrendszere, névrövidítése (MRTT) van, sőt a logója is hasonlít a hadtudományi szervezetéhez. A társaság bázisát a Rendőrtiszti Főiskola (RTF, ma az NKE Rendészettudományi Kar) adta, ahol azóta is működik. Vezetési- és szervezeti felépítése is hasonló (tagozati és szakosztályi felépítés), ambícióiban (önálló folyóirat [Rendészeti Füzetek, Migráció és Társadalom], szakszótár [Rendészeti Szószedet], tudományos díj alapítása [Kertész Imre Díj]) hasonló célokat követ. De nemcsak a Társaság vonatkozásában, hanem az egész tudományos munka szervezésében felfedezhetők a hadtudomány-szervezési elemek: az RTF ma már egyetemi kar, 2003-ban a rendészettudományt befogadta az MTA IX. Osztálya, 2007-ben – 13 évvel az MTA Hadtudományi Bizottság újjáalakulása után – létrejött az MTA Rendészettudományi Bizottsága. 2015 végén megalakult az önálló doktori iskolája, a PhD-képzésben együttműködnek a Pécsi Egyetemmel, nemzetbiztonsági területen pedig az NKE Hadtudományi Doktori Iskolájával.¹⁰

10 Janza Frigyes: A Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulásának előzményei, a Társaság szervezeti és működési céljai. MRTT hivatalos honlapja. <http://www.rendeszet.hu/celok> (2015. október 8.)

Bár az MRTT is küzd problémákkal (például a kutatási diszciplína nevének elfogadtatása, kutatókapacitás hiány), mégis szépen fejlődik, egyre jobb eredményeket ér el. Ráadásul a Társaság igen komoly belügyminisztériumi (BM) háttértámogatással rendelkezik: a BM újjáépítette a tudományos bizottságok és tanácsok rendszerét, önálló kutatóhelyeket kezd létrehozni az egyes rendvédelmi szerveknél (Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság [OKF], Terrorelhárító Központ [TEK]), növeli a tudományos orgánumok számát, közös kutatási együttműködést (vörösiszap, migráció) alakított ki az MTA-val.

Az MHTT-modell sikerességét mutatja, hogy hasonló megoldások találhatók nemzetközileg is. Oroszországban például meghagyták a katonai szervezeti hierarchia szerinti tudományszervezési rendszert a fegyveres erőkből.¹¹ 1995-ben elnöki rendelettel hozták létre független Orosz Hadtudományi Akadémiát, amely alap- és alkalmazott kutatásokat végez, összekötő kapocs a katonai tanintézetek és kutatóintézetek, a civil tudományos akadémiák (Oroszországban nem egy tudományos akadémia, hanem több tudományági akadémia működik), valamint az állami tulajdonú hadiipar között. Az akadémia minden évben egy „nagy” konferenciát rendez, ahol az orosz védelmi tárca vezetői (miniszter vagy vezérkari főnök) tartanak előadást, adnak iránymutatást a kutatásokhoz.¹² Hasonló szervezeti konstrukcióban dolgozik a kínai és a venezuelai hadtudományi akadémia is. A kínai hadtudományi akadémia 1958-ban jött létre, de nemcsak kutatásokkal, kutatás-irányítással foglalkozik, hiszen a PhD-képzés is folyik a Kínai Népi Felszabadító Hadsereg tudományos fellegvárában.¹³

A Társaság sikeressége abban is megmutatkozik, hogy a vele azonos időszakban létrejött, hadtudománnyal foglalkozó szervezetek közül az SVKI már csak egy kari kutatóközpontként működik. A közel húsz évig sikeres BHKK tevékenysége havi rendezvények szervezésére limitálódott, kutatással, projektekkel nem tud foglalkozni, állandó civil infrastruktúrája megszűnt. A valamikor nagyon aktív HABE-t is megviselték az idők, a különböző változások, működése gyakorlatilag megszűnt.

11 Az orosz haderőben 1763-ban, II. Katalin cárnő alatt hozták létre a hadtudományi bizottságok rendszerét. Kezdetben csak hadtörténelmi kutatásokat végzett, később a tudományos portfóliója bővült. A minisztériumi hadtudományi tanácsot a vezérkari főnök vezeti, alárendeltségébe tartoznak a katonai kutatóintézetek, levéltárak és múzeumok. Számos katonai folyóiratot adnak ki. <http://eng.mil.ru/en/science/committee.htm> (2015. október 7.)

12 Az Orosz Föderáció Hadtudományi Akadémiájának 600 állandó tagja, 270 levelező tagja és 40 tiszteletbeli tagja van. A köztestületi tagságban 1250 egyetemi tanár dolgozik, akiknek 70%-a civil. Az akadémia elnöke Prof. Makhmud M. Garejev ny. hadseregtábornok, volt vezérkarifőnök-helyettes. Több könyvét lefordították angol nyelvre. Legismertebb műve: *If War Comes Tomorrow?: The Contours of Future Armed Conflict* (Cass Series on Soviet Military Theory and Practice). London: Routledge, 1998. Az orosz hadtudományi akadémia legutóbb 2013-ban került be a nemzetközi sajtóba, amikor a kutatók a Kondratyev-féle cikluselmélet alapján 2018-ra teszik egy új világháború (hibridháború) kitérését. http://hungarian.ruvr.ru/2013_04_12/A-tudosok-kiszam-tottak-a-IV-vilaghaboru-valosz-nuseget/ (2015. november 11.)

13 Szenes Zoltán: Kínai tárgyalások. http://www.mtahtb.zmne.hu/PDF/Kinai_targyalasok.pdf (2016. február 28.)

Új együttműködés szükségessége

A Társaság 25 év után is a HM „gyermekének” érzi magát, pedig már a két évtizedes jubileumi konferencián is megállapítást nyert, hogy az MHTT „felnőtt korba” lépett.¹⁴ Bár továbbra is exkluzív együttműködésre kell törekedni a honvédelmi tárccal, a kooperáció új rendszerét kell kialakítani.

Ma az látszik, hogy a Társaság régi tradíciók alapján működik a tárca irányába is, a tevékenység inkább megszokásokon, mint új, szerződéses alapokon történik. Az új helyzetben a Társaságnak együttműködési megállapodások rendszerét kell kialakítani, egy olyan „pókháló” kell létrehozni, amely minden szinten (HM, HVK, kutatóhelyek) szabályozza a teendőket. Mégiscsak furcsa, hogy a szervezet jelenlegi 15 együttműködési megállapodásából csak három köthető¹⁵ honvédelmi szférához (Hadtörténelmi Intézet és Múzeum [2013], MH Összhaderőnemi Parancsnokság [2013], Honvéd Szakszervezet [2013]). De nincs keret-megállapodás a HM-el sem, hiányzik a formális megállapodás a HVK-val, teljessé kellene tenni a kutatóhelyekkel történő közös munkálkodás jogi kereteit is.

Tudomásul kell venni, hogy a változó HM civil vezetéssel más alapokra kell helyezni a kooperációt, hiszen esetükben nem működik a több évtizedes kapcsolati tőke, nem ismerik a Társaságot, mindig újra és újra létre kell hozni a partnerséget. Most egy kegyelmi pillanat van, hiszen az új honvédelmi miniszter, Simicskó István személyében nemcsak egy régi hadtudományi PhD fokozattal rendelkező honvédelmi szakpolitikust üdvözölhetünk, hanem olyan kormánytagot is, aki a Társaság tagja.

Nem kétséges, hogy a tudománypolitika területén változások lesznek, amelyek jótékony hatása érintheti az MHTT-t is. A politikai támogatás biztatást jelenthet a HVK-nak is, hogy gyorsabban haladjon tovább a tervezett úton. A segítő miniszteri szándék és akarat (mint például a BM-ben) „mozgásba” hozhatja a HM különböző, helyettes államtitkárok által vezetett területeit, amely új dimenziókat nyithat a Társaság felé (bekapcsolódás a nemzetközi együttműködésbe, kapcsolatfelvétel HM-cégekkel, különösen a HM EI Zrt.-vel, ahol kutatások és kísérletek is folynak stb.) Meg kell vizsgálni, hogy miképpen valósuljon meg a Társaság és a kutatóhelyek közötti együttműködés, elnökségi vagy/és partneri szakosztályi szinten. Tehát az együttműködést a jövőben a honvédelmi szférára kell fókuszolni, és csak másodsorban kell foglalkozni a külső kapcsolódó területekkel.

A jelenlegi megállapodások többsége a rendészeti és rendvédelmi szervekhez kapcsolódik, azon kutatóhelyekhez, amelyek ki akarnak bújni a „hadtudomány köpenye alól”, nem akarnak közép- és hosszú távon „kölcsonvett” tudományterületen tevékenykedni. Ezt a törekvést a Társaságnak respektálni kell, és a fő erőfeszítést a szűkebb hadtudomány művelésére kell összpontosítani. A formális, duplikált szervezeti megoldások, a személyi kettősségek helyett közös, interdiszciplináris kutatásokat kell indítani, amihez most jócskán ad témát a tömeges migráció okozta

14 Szabó József: A Társaság korábbi elnökének visszaemlékezései. *Hadtudomány*, 2010/3. szám, 31. o. http://mhtt.eu/hadtudomany/2010/3/2010_3_szabोजozsef.pdf (2015. október 6.)

15 <http://mhtt.eu/index.php?page=egyuttmukodes> (2015. október 11.)

valsághelyzet. A *joint* kutatások (mint például a katonai és rendőri ENSZ békefenntartás) tudnak igazán hozzájárulni a valós együttműködéshez, a külön- külön művelt tudományos diszciplínák megtermékenyítéséhez.

A szervezeti jogi együttműködési keretek megteremtése után azt kell megvizsgálni, hogy miképpen tudna a Társaság jobban hasznára válni a honvédelmi tárccának. A társaság története azt mutatja, hogy a szervezet akkor volt igazán eredményes, amikor a HM számára releváns témákkal foglalkozott.

Az 1990-es évek elején kiemelten fontos téma volt egy önálló, nemzeti biztonság- és védelempolitika kialakítása, ezen belül is egy nemzeti katonai stratégia megteremtése, amely már nem a szovjet/országi hadtudomány adaptációjából született. Abban az időben a Társaság Hadművészeti Szakosztálya intenzíven vizsgálta a geopolitika, geostratégia, katonai stratégia problémáit, nemzeti és regionális összefüggéseit. A Kovács Jenő vezette kutatócsoport többéves pályázati támogatást nyert el az Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások (OTKA) keretén belül. A többéves munkát *Magyarország katonai stratégiája* (Komplex kutatási téma) címmel, három kéziratos kötetben (1993, 1995, 1996) összegezték.¹⁶

Az akkori stratégiai kutatások nemcsak azért számítanak ma is ideális modellnek, mert civil tudományos környezetben ágyazottan értek el komoly eredményeket,¹⁷ de fontos jellemzőjük volt az is, hogy újszerű megközelítést alkalmaztak (ne felejtjük el, hogy a geopolitika, geostratégia nem tartozott a szocialista hadtudomány favorizált területei közé), több kutatógeneráció együttműködésével máig ható elméletet és módszertant teremtettek. Nem beszélve arról, hogy a fiatal kutatók az akkori eredményeket még az oktatásba is bevitték, közelebb hozva az egyetemi hallgatókat a hadikultúrák fogalmköréhez.

Ugyancsak a Társaság első évtizedes időszakához fűződik a kétkötetes *Hadtudományi Lexikon* megalkotása, amely 1600 oldalon 4700 címszót (4000 szócikket és 700 utaló szót) tartalmaz. A lexikon a címszavakat fontosabb idegen nyelveken is feltünteti (angol, német, francia, olasz és orosz), amely segít a nyelvtanulásban és szakszövegek fordításában. A közel 170 fős szerzői közösséget dr. Szabó József, az MHTT későbbi elnöke vezette.¹⁸ A Magyar Honvédség Parancsnoksága által finanszírozott két és fél éves munka CD-n is elérhető, amely mellékletként 2000 év hadtörténelmi kronológiáját is bemutatja.¹⁹

A közel 9900 példányban megjelent lexikon ma már hiánycikknek számít, változatlanul fontos hivatkozási forrás a hadtudományt tanulók és művelők számára.

16 Forgács Balázs: In memoriam Kovács Jenő. *Hadtudomány*, 2009/1–2. szám. 112. old.

17 Megjegyezzük azonban, hogy az akkori tudományos kutatások sem értek el eredményt (nem a kutatók hibájából), hiszen az első nemzeti katonai stratégiát csak 2009-ben fogadta el a kormány.

18 A lexikon 12 fős szerkesztőbizottság irányításával készült el. A haditechnikai tudományterületet Amaczi Viktor, a hadművészetet Harcz Tibor, a légvédelem és repülő harcászatot Kormos László, a védelemgazdaságot Kovács Attila, a vegyvédelmet Madaras Péter, a rendvédelmet Opál Sándor, az anyagi-technikai biztosítást Szenes Zoltán, a biztonságpolitikát Vámosi Zoltán, a rádióelektronikát Várhegyi István gondozta. A hadtörténelmi kronológiát Ravasz István készítette. A szerkesztőbizottság titkári teendőit Zimics Rezső látta el.

19 Szabó József: A társaság megalakulásának körülményei, helyzete, eredményei és feladatai. *Hadtudomány*, 1995/4. szám. 11. old.

Már régóta többen megfogalmazták: szükség lenne a lexikon generális átdolgozására, hogy az új enciklopédia tükrözze a hadügy 21. századi változásait. Úgy tűnik, hogy ez a terv az NKE-vel együttműködésben a következő években megvalósulhat.

Bár a későbbi időszakokban is fontos témákkal foglalkozott a Társaság, a 90-es évek sikereit nem tudta meghaladni. Az 1990-es évek végén a NATO-csatlakozás kérdései kerültek a tudományos kutatások és rendezvények központjába. Az ezredforduló után a Magyar Honvédség NATO integrációs feladatai, a két védelmi stratégiai felülvizsgálat (1999–2000, 2002–2003) katonatechnikai kérdései és a terrorizmus elleni harc nemzeti vonatkozásai domináltak a társasági tevékenységben. Az évtized második felében a nemzetközi tendenciák tanulmányozása (például a 21. század korszerű háborúi, a NATO hosszú távú fejlődésének problémái), illetve az önkéntes és professzionális haderő fejlesztési kérdései kerültek előtérbe. Az utolsó öt évben az új típusú válságok, az országvédelem és az aszimmetrikus hadviselés különböző kérdései jelentettek kutatási feladatot a szakosztályoknak.

Az első évtized sikereit a Társaság nemcsak a kutatásoknak, hanem a témák és konferenciák sikeres menedzselésének is köszönheti. Az első ciklusban Pungor Ernő tudományokért felelős miniszter,²⁰ a közelmúltban elhunyt Göncz Árpád köztársasági elnök, illetve Gyuricza Béla államtitkár támogatása sokat segített a társasági rendezvények magas színvonalú megszervezésében, széles körű nyilvánossághoz való eljutásában. Úgy tűnik, hogy az elnökségnek az új korszakban is magas rangú támogatókat kell találni, hogy ismét kiemelten sikeres legyen. Ez egyébként nem MHTT-specifikus jelenség, így van más társaságoknál is (Magyar ENSZ Társaság, Közgazdaságtudományi Társaság stb), sőt ez a helyzet nyugaton is.

A társaság attraktivitása érdekében az elnökségnek jobban fókuszolni kell a kiemelt rendezvényekre (célszerű visszatérni az évi egy nagy konferenciához, amit mindig új helyszínen kellene tartani), mert a sok „kicsi” rendezvényre (a Társaság 25 év alatt több mint 2000 rendezvényt tartott) sem a HM, sem a nyilvánosság/média nem figyel oda. Fontos, hogy a jövőben a Társaság kooperáljon a rendezvények tekintetében a vezérkar tudományszervező szervével is. A szakosztályokkal össze kell fogni, hogy a szervezet komplex, multidiszciplináris konferenciákat szervezzen.

Végül meg kellene vizsgálni, hogyan lehetne az MHTT szakértőit egy társasági „rohamcsapatá”²¹ alakítani. Az elnökség a Társaság vonzerejének növelése, a tagság

20 Pungor Ernő egykori nyilatkozata sokat segített a Társaság helyének megerősítésében: *„Ami pedig a szélesebb értelemben vett tudomány és a hadtudomány kapcsolatát jelenti, minden, a Hadtudományi Társaságnál folyó munka a magyar tudomány részét képezi. Ha a hadtudományt elhanyagoljuk, akkor a magyar tudománynak is kárt okozunk.”* Hadtudomány, 2005. november, 15. o.

21 Mivel a szerző többször ült a „megrendelői” oldalon, meggyőződéssel vallja, hogy a szakértői kört sokkal aktívabban lehetne felhasználni, ha a Társaságnak lenne egy napi eseményeket figyelő, feldolgozó, médiával jó kapcsolatban lévő, operatív csoportja, amely „rámozdítaná” a szakértőket a közvéleményt érdeklő aktuális kérdésekre. (Ilyen típusú, zömében kritikai szakírói tevékenységet folytat Kovács Gyula ny. alezredes, aki a 059. számú szakértői igazolvány tulajdonosa). Az új munkamódszer nemcsak jó szövetségi kapcsolatok építéséhez segítené hozzá a Társaságot, hanem nyilvánosságot is hozna a katonai szaktudásnak. 2003-ban például a HVKF felkérte a Társaság vezetését, hogy aktívan vegyen részt a Zengőre telepítendő radarral kapcsolatos társadalmi vitában, és független, társasági szakértőkkel próbálja szakmailag jó irányban befolyásolni a közvéleményt. A felkérés korlátozott sikert hozott. A téma ma is a földön hever, csak le kellene érte hajolni.

felé nyújtandó szolgáltatások részeként 1998-ban megalapította a Magyar Hadtudományi Társaság Szakértője címet. A szakmai elismerés növeli a társasági tagok presztízsét, tudományos-szakmai elismertségét, hiszen a címet elnyert tagok használhatják azt névjegykártyájukon, szakmai életrajzukban. Jelenleg 90 fő szakértő van regisztrálva a társaság honlapján.²² Arról sajnos nincs statisztika, hogy a szakértők milyen gyakran és arányban lettek felkérve, különböző feladatokra alkalmazva, illetve az ilyen típusú megbízást közvetlenül, vagy a Társaságon keresztül kapták-e. A stratégiai bizottság több javaslatot megfogalmazott, amelyeket érvényesíteni lehetne a szakértői kör aktivizálására, a társasági élet élénkítésére, a nyilvánosság tájékoztatására.

Következtetések

Bár a szerző osztja Nagy László elnök véleményét, hogy a Társaságnak legyenek stabil, történelmi hagyományai (alapszabály, szervezeti felépítés, központi folyóirat stb.),²³ de ezek nem akadályozhatják a stratégiai kérdések megújítását, a koncepcionális változások előtérbe helyezését, a munkamódszerek megújítását.

Az MHTT és a honvédelmi szféra viszonya visszafordíthatatlanul megváltozott, a Társaságnak létfontosságú érdeke, hogy nyisson a HM tárcá felé. Az igényt a mostani személyi változások lehetőséggé formálhatják, amivel az elnökségnek élni kell. Fontos feladat, hogy Társaság többszintű együttműködési hálót hozzon létre a minisztériummal, a HVK-val és a honvédelmi kutatóhelyekkel. Az elnökségnek a szakosztályok bevonásával fel kell mérnie az együttműködés jelenlegi helyzetét, ki kell dolgozni a kooperációhoz szükséges megállapodásokat, tartalommal megtöltött munkaterveket kell készíteni társasági és szakosztályi szinten egyaránt.

Vizsgálni kell a Társaság alkalmazói szempontból történő hasznosságát, a nyilvánosság előtti megjelenését, kutatóhelyekkel történő gyakorlati együttműködés lehetőségeit. Ki kell aknázni a szakértői körben meglévő szakmai potenciált. A Társaság think-tank jellegének erősítése a HM tárcával való jövőbeni együttműködés fontos kritériuma.

---

22 <http://mhtt.eu/index.php?page=szakertok> (2015. október 12.)

23 Nagy László: A Magyar Hadtudományi Társaság múltja, jelene és jövője. Hadtudomány, 2010/3. szám. http://mhtt.eu/hadtudomany/2010/3/2010_3_nagylaszlo.pdf (2015. október 6.)